

VJERSKI INDIFERENTIZAM DANAS

Kristova Crkva suočena je danas s najsudbonosnijom pojavom svoje bimi-lenarne povijesti, pojavom vjerskog in-diferentizma. Već u ljudskim odnosima ravnodušnost se teže podnosi od mržnje, jer onaj tko mrzi bliže je odnosu od onog koji je bez ljubavi i mržnje. Reče F. de Lamennais: "Najbolesnije stoljeće nije ono koje se oduševljava za neku zabludu, nego ono koje zanemaruje i odbacuje istinu." A čini se da je indiferentizam postao sastavni dio moderne civilizacije.

Vjerski indiferentan je onaj tko u Bogu i u vjeri ne nalazi nikakvu vrijednost koja bi ga mogla makar i površno zanimati. Bog i vjera su za njega problemi bez ikakva smisla, pitanja koja ne zasjecaju u život jer nisu od vitalnog značenja. Bog je za njega mrtav; postoji ili ne, ništa ne znači, jer stvar nema u sebi nikakvu vrijednost. "Sve da Bog i postoji, bez njega se može mirno živjeti kao da i ne postoji" (Sartre). Na teorijskom planu indiferentizam se sastoji od izričite ili prešutne tvrdnje da Bog i vjera ne predstavljaju nikakvu vrijednost, a na praktičnom planu znači potpun nehaj za religioznu činjenicu i isključenje religije iz života zbog svoje bespred-

metnosti za ljudsku egzistenciju.

Produbljujući razmatranje nužno ćemo doći do zaključka da je indiferentizam opasniji i pogubniji od ateizma, jer dok ovaj hoćeš-nećeš mora da se pozabavi pitanjem Božje egzistencije, ako hoće da dokaže ispravnost svoga stava, indiferentizam glatko odbacuje svaku spekulaciju o tom predmetu, smatrajući da nema baš nikakve veze sa životom. I dok je ateizam fenomen "elite", vjerska je ravnodušnost zahvatila velike mase naroda. Prema zadnjim statistikama na Zapadu se ateistima izjavljuje 5% odraslih i 6% mladih ljudi, dok broj ravnodušnih oscilira između 50 i 60% pučanstva.

Vrijedno je uočiti razvoj tog fenomena. Prvi znaci pokazali su se u drugoj polovici XVIII. st., kad je naime atlantska civilizacija, potresena revolucionarnom groznicom, morala izmijeniti svoje strukture. Tada su nosioci kulturnih stremljenja, članovi aristokracije i buržoazije "skliznuli" u znatnom broju u vode nehaja. No velika većina naroda ostala je vjerna kršćanskim idealima. Veliki otpad masa započeo je krajem XIX. i početkom XX. st. Otpali su naj-

prije kulturni slojevi, a slijedili su političari, radnici, srednji slojevi i konačno seljaci.

Velike vjerske krize prošlosti razvijale su se u znaku teoloških diskusija, oštrih, pa čak i ratova. Danas, međutim, kliže se u ravnodušnost neprimjetno, tiho i bez duševnih potresa: vjerska dimenzija nestaje sa životnog vidokurga tako nečujno i neprimjetno da se prijelaz uopće ne registrira. U jednoj fazi života primjećuje pojedinac da je za nj Bog umro, a ne zna ni kada, ni kako, ni zašto. Uostalom, čemu voditi brigu o tome, kad je sve to tako daleko i tako irelevantno!

Fenomen vjerskog nehaja slijedi u korak razvoj moderne civilizacije od renesansnog humanizma, iluminizma, francuske revolucije, engleskog empirizma i pozitivizma, njemačkog idealizma i romantizma, znanstveno-tehničkog razvoja, buržujskog liberalizma, marksizma, sve do urbanizacije i rađanja velikih metropola. Civilizatorskom razvoju bilo koje zemlje slijedi u stopu vjerska ravnodušnost. Kao dokaz služe nam skandinavske zemlje, gdje je vjerska praksa na najnižem stupnju. Istu nam sliku pruža Japan, gdje je ravnodušnost postigla najviše postotke. Ne kaže se bez razloga da "nastanak tvornice označuje smrt za dotičnu župu."

Pitamo se: koji je razlog što moderna civilizacija rađa vjerskim nehajem? Razlog je u tome taj što je moderna civilizacija sekularizirana, a sekularizacija predstavlja plodno tlo za nastanak i razvoj indiferentizma. Sekularizacija je onaj povijesni fenomen po kojem se čovjek nastoji izvući iz utjecaja i postati autonoman. Taj se proces pojavio u XIII. st. da bi postepeno, ali sustavno zahvatio sva područja ljudske misli i djelovanja. Na polju politike i državnosti startao je Marsilije Padovanski svojim djelom "Defensor pacis", slijedili su ga Macchiavelli, Hobbes, Rousseau, a vr-

hunac je postigao Hegel, koji diže državu na rang božanstva te je tako otvorio vrata modernom totalitarizmu. Nizozemac Grotius Huig de Groot XVII, sekularizirao je pravne nauke tvrdeći da prirodno pravo ima punu vrijednost "etiamsi daremus non esse Deum". Dodao je, doduše, "quod sine summo scelerere dari nequit". Slijedi sekularizacija kulture i umjetnosti. Nikola iz Kuze, Kopernik i Galilej isticali su autonomnost znanosti. Konačno je došao red i na filozofiju, koja je od ancillae postala matrona. Svoj vrhunac postigla je sekularizacija u našem stoljeću, postavši sekularizam. Odbacuje Boga iz kruga ljudske djelatnosti i zauzima njegovo mjesto. Marx piše: "Čovjek je vrhunsko biće", a Sartre: "Si Dieu existe, l'homme est neant."

Sekularizacija u svojoj biti suprotstavlja čovjeka Bogu, svijet Crkvi, profano sakralnom. Religioznih vrednota sve je manje u mislima, nakanama, odlukama i životu čovjeka današnjice. Norme istine i morala on ne traži u Bogu, nego u sebi: njegov je razum vrhunska norma. Živi kao da Boga nema. Smatra se odraslim i odgovornim, sposobnim da pomoću tehnike i znanosti osigura sebi sreću i oslobodenje od svih zala. Za njega molitva ne dolazi u obzir. Materijalizam tjera čovjeka u sve veću potrošnju i blagostanje te ga prisiljava da postane poklonikom mamone. Erotizmom i dopustljivošću stvara oko njega atmosferu tako nabitu seksualnošću da on gubi svaki smisao za duhovne vrednote.

Dokazano je da urbanizacija, industrijalizacija i emigracija pospješuju vjersku ravnodušnost.

Prijelaz iz sela u veliki grad koban je za mnoge jer je grad nabit sekularizmom. Razara društvene i vjerske tradicije sela i nameće pridošlici nov način života, nove poglede, novi etos, pa i nove sasme funkcionalne odnose, iz-

ruje čovjeka iz njegova socijalno-religi-
oznog humusa, izolira ga od ostalih, zat-
vara u uski obiteljski krug te ga pretva-
ra u anonimnu česticu izuzetu od svake
društvene kontrole. Moderni grad, teh-
nopola, kao umjetna tvorevina sprije-
čava svaki prisani kontakt s prirodom,
koja je potencijalan put k Bogu. Kamo
god građanin usmjeruje svoj pogled, vi-
di djela ljudskih ruku, koja izazivaju u
njemu divljenje, a ne uočava činjenicu
da je Bog onaj koji je dao čovjeku
sposobnost da ta djela izvrši. Moderan
grad grčevitim tempom života ne daje
čovjeku mogućnost da se sabere i raz-
matra o problemima duha, pa ga na taj
način osiromašuje i zarobljuje. Tehno-
pola je grob tradicionalne religioznosti,
ali otvara velike perspektive apostolata
duhovno zreloj osobi.

Industrijalizacija uveličava čovjekovu
sposobnost da vlada prirodom i da je
iskorištava za svoje potrebe. U prijaš-
njim vremenima čovjek je ovisio o priro-
di i njezinim hirovima te se Bogu mo-
lio za povoljne atmosferske prilike, dok
se danas više ne obraća Bogu za pomoć,
nego se služi znanstveno-tehničkim dos-
tignućima. Usto industrijalizacija usre-
dotočuje čovjekovo nastojanje na pro-
izvodnju dobara: da možemo trošiti mo-
ramo proizvoditi, da možemo više tro-
šiti, moramo više proizvoditi. Čovjek je
postao proizvođač, vrijedi toliko koliko
može proizvesti. Rad apsorbira svu nje-
govu pažnju, za religiozne vrednote ne-
ma prostora.

Treći faktor vjerske indiferencije je
iseljavanje. Stotine milijuna osoba su,
izmijenivši prebivalište, izmijenile i tra-
dicije, običaje, držanje, jezik, vjersko i
moralno uvjerenje. Psihološki faktor nam
tumači taj postupak: došavši iz zaba-
čena sela u veliki grad i postavši od-
seljaka radnik, doseljenik ima dojam da
se dočepao višeg društvenog ranga, te
zato odbacuje kao nepotreban balast
sve ono što je pripadalo njegovu prijaš-

njem položaju, pa tako i religiju. Primo-
ran da živi na periferiji, ponajviše u mi-
zernim stanovima, doseljenik se teško
može integrirati u životu grada i ukop-
čati u župskoj zajednici. Sve mu je tu
tuđe, i svećenik i vjernici. Malo-pomalo
lik Oca nebeskog isčezava iz njegova ob-
zorja.

Budući da je sekularizacija u uspo-
nu, napredovat će i vjerska ravnoduš-
nost. Da li je, dakle, kraj religije na
pomolu? Bio bi smion i neozbiljan po-
kušaj svako nagađanje o tom predmetu.
Možemo, međutim, postaviti neke hipo-
teze doduše nepretenciozne.

Nestat će postepeno tradicionalna
folklorna, perceptivna religioznost ambi-
jentalno nametnuta kao ustuk protiv
zala ovog svijeta. Zapravo će to biti ko-
risno, jer će religija izaći iz tog procesa
očišćena od svih krivih, parazitarnih,
folkloričnih, otuđujućih primjesa. Ja-
mačno će za neke taj prijelaz neauten-
tične do autentične religije biti pretežak
pa će "skliznuti" u ravnodušnost. Po
drugoj strani pročišćena autentična reli-
gija dat će snažan poticaj ne samo po-
jedincima nego i brojnijim skupinama da
se odupru sekularističkom pritisku te da
žive u skladu s Kristovom porukom.
Poznato je uz to da su razni životni prob-
lemi, naročito onaj o smislu života i
svemira, o patnji i smrti, o radu i naporu,
tjeskobno prisutni kod svih pokoljenja.
Nijedan filozofski sistem nije u stanju
da razjasni stvar, samo religija može dati
na ta pitanja meritoran odgovor. Napo-
kon, smisao za sakralno, za totalno dru-
go, pripada duhovnoj strukturi čovjeko-
voj, koji - znao on to ili ne - pripada Bo-
gu. Bit će uvijek u Crkvi pojedinaca i
skupina sposobnih za intenzivno vjersko
doživljavanje. Znakoviti su unutar Crkve
značajni pokreti, kao karizmatici, molit-
vene skupine, bazične zajednice. Velikim
pouzdanjem gleda Kristova Crkva na
budućnost jer ima obećanje svog uteme-
ljitelja da će biti s njome do na kraj

vjekova i da "portae inferi non praevalent". Nameće se međutim, svim katolicima, naročito pastirima dužnost, da pronadu ne samo način kako da pariraju udarcima sekularizacije i spriječiti indiferentizam, nego kako da postanu vjerodostojniji svjedoci Evanđelja i kako da udovolje žedi svih koji u pustinji današnjeg svijeta traže živoga Boga.

Problem vjerske ravnodušnosti nije tek akademske naravi, on zasjeca u živo tkivo naše svakidašnjice. Bolno su pogođeni kršćanski roditelji kad primjećuju da su se njihova djeca otuđila od vrednota koja su njih vodile kroz život i davale im poticaj i snagu za čestit, radišan, human život.

Vjeroučitelji žale kad vide da njihovi učenici nemaju nikakva smisla za Radosnu Vijest. Zgražaju se župnici kad susretnu zaručnike ili supružnike koji su potpuno ravnodušni prema vjerskoj zbilji, a sakramente traže iz puke formalnosti, natjerani možda od roditelja. Zabrinuta je čitava Kristova Crkva gledajući kako se broj učesnika u euharistijskom slavlju konstatno smanjuje te kako su Božji hramovi sve prazniji. Postalo je jasno da je indiferentizam postao kolektivni fenomen koji zahvaća sve dobi i sve staleže. Tu su brojna djeca koja ne pohađaju vjeronaučnu pouku, pa je njima divna Kristova ličnost i njegova spasonosna poruka nepoznata; tu su odrasli, koji su okrenuli leđa Spasitelju uvjereni da će se bez njega lakše dočepati položaja i novaca. Ima u tom kolu i starijih osoba razočaranih zbog gorke osamljenosti. Napustile su Crkvu mase radnika, uvjereni da on ne vodi brige o njima.

Svima nama, a naročito pastoralcima postavlja se kao neki kategorički imperativ dužnost da pronademo sredstvo i načine kako da se stane na put stravičnom fenomenu kolektivne indiferencije. Evo nekoliko praktičnih orijentacija koje bi nam mogle pomoći u postizavanju svrhe!

Kroz mnoge godine i stoljeća Crkva je prenosila vjeru služeći se vizijama, frazeologijom i kulturnim sredstvima povezanim uglavnom s agrarnim kategorijama. Nastao je tako crkveni jezik. Vjera je davala zadnji smisao i zadnji pečat svim zbivanjima: radu, obitelji, zajednici i egzistenciji. Ritualno ponavljanje istih pojmova uvijek istim jezikom tokom ritmičkog nedjeljnog slijeda okupljanja župske zajednice predstavljalo je afirmaciju transcendencije i eshatološke orijentacije. Župski pastoral gradio je na čvrstom temelju određene i ustaljene formae mentis, tj. načine mišljenja, vjerovanja i komuniciranja. Jezik Crkve bio je usko povezan sa životom ljudi. Danas se međutim taj isti jezik čini ljudima tuđ, dalek, bez sadržaja, ponavljanja stereotipnih fraza koje ne potiču ni na što. Obrat možemo shvatiti ako imamo u vidu kulturne promjene nastale zbog industrijalizacije, urbanizacije i potrošačkog društva. Uočljiv odraz tih promjena je izmijenjeni odnos čovjeka prema prirodi. Tehnika daje danas čovjeku sposobnost da vlada fizičkim, psihičkim i socijalnim fenomenima, zato on više ne smatra prirodu Božjim darom, vrijednim divljenja, nego stvari kojom može po svom nahodjenju manipulirati. Nije potrebno ni naglasiti da je urbanizacija stubokom izmijenila, zapravo uništila seoski način života. U potrazi za unosnom službom, novcem i srećom ljudi sele iz kraja u kraj. Zato su župske zajednice izgubile nekadašnju svoju kompaktnost, obiteljsko obilježje. Tako se tumači da je i crkveni jezik izgubio svoju moć i uvjerljivost. Sadašnjica obiluje nekontroliranim načinima izražavanja, znakovima, porukama, frazama, geslima koja su crkvenom govoru tuđa. Pastoralac treba da je svjestan novonastale situacije i promjene koje su s njome u vezi. Potrebno je, dakle, pronaći nov prihvatljiv način prenošenja kršćanske novine: napustiti arhaizme te približiti se jeziku, načinima izražavanja

naših suvremenika. Jezik kao živi organizam podvrgnut je promjenama, usavršavanju; tako i jezik Crkve mora da se razvija da bi mogao uspješno, uvjerljivo i razumljivo prikazati ljudima nepromjenjive, vjerne istine. Nadalje, Pavao VI. u enciklici "Evangelij nuntiandi" preporučuje prihvaćanje i odobravanje partikularnih Crkava. Doslovno kaže: "Otvorenje prema bogatstvu partikularnih Crkava odgovara specifičnoj senzibilnosti današnjeg čovjeka. Te Crkve imaju zadataka da prisvoje ono bitno u evanđeoskoj poruci, da je pretoče nepromjenjivo u jezik domorodaca i tako naviještaju". Ne propovijedajmo kao ekskluzivni nosioci istine, nego kao njezini sluge!

Danas je veoma raširena kritika Crkve kao institucije. Prigovaraju joj da se udaljila od evanđeoske jednostavnosti; uspoređuju neizvještačen lik Pracrkve s njezinom ogromnom i kompliciranom današnjom administracijom. Kažu da Crkva manipulira s vjernicima i otuđuje ih, zato se oni distanciraju od nje. Čuli smo nedavno na francuskoj televiziji izjavu mladog bračnog para: "Ne želimo imati nikakve veze s takvom Crkvom!" Iz svega se vidi da je ta ravnodušnost strategijske naravi: ljudi žele da iziđu iz sfere utjecaja vlasti Crkve. Ali ne samo pojedinci nego i ustanove (škole, pravda, obitelji) kontestiraju institucionalnu Crkvu smatrajući je nepotrebnim balastom. Istini za volju moramo priznati da u prenaplašenom birokratskom sistemu institucionalni mehanizmi mogu zasjeniti bit i zadatak Crkve, tj. njenu duhovnu dimenziju. Pastoralno govoreći, ako želimo spriječiti širenje pošasti ravnodušnosti, potrebno je da revidiramo svoje stavove i odgovornosti, da preispitamo svoje metode i ako primjećujemo da naši stavovi i postupci nisu dovoljno evanđeoski treba da ih uskladimo s Evanđeljem. Konkretno:

a) predložiti vjernicima način života, molitve i apostolata s kojim se oni mogu poistovjetiti. Uloga je propovijedanja ne samo da priopćuje Kristovu poruku nego i da traži njezinu smisao. Zato je dijalog s vjernicima od velike koristi.

b) omogućiti međusobno upoznavanje i komuniciranje Božjeg naroda. Komuniciranje je uvjet sporazuma i duša zajedničke akcije. Odgovoran za razvoj zajednice neka ne bude iznad nje snagom svoje vlasti, nego unutar iste kao koordinator i navjestitelj iščekivanja.

c) njegovati kršćansku osobitost zajednice u svijesti da je vjera i vjernost temelj osebnosti i novine. Odbojnost vjernika prema crkvenim institucijama moći ćemo nadvladati ako naš autoritet ne bude simbol prisvajanja svih vlasti, nego služba zajednici u kojoj će moći doći do punog izražaja jednodušnost odluka i htijenja.

Donedavna je prijanjati uz kršćanstvo značilo prihvaćati od Crkve etički program, tj. sistem vladanja i popis vrednota. Etičke norme bile su izvan diskusije iako konkretna praksa nije uvijek bila i kod svih u skladu s njima. Težnja je bila unijeti Evanđelje u život, uskladiвши pojedine čine s etičkom normom. U današnjem društvu ide se obratnim smjerom: želi se norme uskladiti s činom. Konstatira se tradicionalna vjerska etika i traže se nove formulacije. Ima zaručnika koji godinama žive zajedno prije sklapanja braka pod izgovorom da je predbračno iskustvo neophodno za sreću bračne veze. Ekonomika odbacuje kršćanska načela korektnog poslovanja kao neefikasnu starudiju. Ignoriraju se intervencije Svetog Oca Pape da bi se spriječila nasilja u ime političke strategije. Što nam je činiti da spasimo kršćanski etos?

a) Imati pred očima kolektivne moralne probleme današnjeg svijeta. Prikazati ljudima bremenitu kobnost iz-

bora i promašaja. Pri propovijedanju ne bismo smijeli ograničiti se na osobnu interpretaciju Evandelja, nego iznositi kompetentno suvremeno naučavanje Crkve s obzirom na socijalne probleme.

b) izbjegavati suhoparno ponavljanje starodrevnih etičkih formula, te, polazeći iz dimenzija današnjeg života, tražiti prikladna rješenja moralnim problemima s kojima se suočava današnji čovjek. Otvoriti, dakle, nove načine afirmacije vjernosti kršćanskim načelima, koje bi kao neki svjetionik osvjetlile put kršćana u razvoju prema budućnosti.

c) Tražiti suglasnost vjernika za neke bazične vrednote (ljubav, praštanje, dostojanstvo ljudske osobe...). Unutar zajednice došlo bi do solidarnog nastupa za rješenje raznih problema i konflikata. Župnik ne bi bio osamljen jer bi njegov glas bio izraz kolektivne vjernosti, a time i težine u društvenom zbiivanju.

d) Podržavati prisne kontakte s obiteljima. Da se to postigne, neophodno je potrebno posjećivati ih. Posjet prigodom blagoslova kuća također je neki susret, ali zbog potrebe da ga obavi u određenom vremenu, župnik nema mogućnosti da se zadrži u upoznavanju i rješavanju raznolike obiteljske problematike. Preporučuje se stoga bar još jedan posjet godišnje, tokom kojeg će župnik moći bez žurbe razgovarati sa svim članovima obitelji te ih poticati na vjersko-duhovni život.

Produkcija je za naše suvremenike alfa i omega svega zbivanja. Čovjek se ne cijeni po onome što jest, nego po onome što i koliko producira. Neproduktivne (starce, bolesnike, hendikepirane) društvo otpisuje. Posjedovati, imati, to je vrhunac aspiracije čovjeka XX. stoljeća. Od posjedovanja očekuje se puna sreća dok su prošla pokoljenja više cijnila ono "biti". I za nas crkvene ljude imati, predstavlja velik mamac.

Novo trojstvo: neograničena produkcija, nesputano slobodarstvo i uživanje bez skrupula, nije rodilo obećanim razvojem i srećom, nego ubojitim egoizmom, razularenošću, nasiljem. Kategorički imperativ današnjice je povratak mistici, čiji je cilj postaviti čovjeka na noge, vratiti mu dostojanstvo Božjeg djeteta. Nehaj prema kršćanskoj mistici mora nas dovesti do preispitivanja duhovnih vrela. Liturgija i molitva očekuju nova nadahnuća kako bi mogle postati "zeleni prostor", poruka obnove, života i nade za ljude koji prigodice zavire u hramove.

Nezaobilazno sredstvo da spriječimo indiferentnost u mladom naraštaju neosporno je vjeronaučna pouka. Kateheta bi morao uložiti sve svoje sposobnosti, svu invenciju kako bi učinio predmet privlačnim, životnim. Mora izbjegavati suho nabranje formula, mora začiniti pouku navođenjem događaja iz dnevnog života, mora stvoriti obiteljsku klimu, interesirajući se za obitelj, zdravlje, za napredak u školi, za igre svojih učenika. Neka organizira izlete, hodočašća, deklamacije, glazbene nastupe, takmičenja, predstave, dakle neka upotrijebi sva odgojna sredstva koja pospješuju formaciju i rast pojedinaca u zajednici. Vjeroučitelj mora zračiti dobrotom, humanošću, vjernošću idealima svog poziva. Svakome mora biti jasno da on ne manipulira, da ne radi za materijalne probitke, nego da je vrhunac njegovih težnji i nastojanja zrela, cjelokupna ličnost njegovih štíćenika. Preko njih će moći djelovati i na njihove roditelje, rođake i znanke. Evandeoska poruka, osjećaj zajednice, sakramentalna praksa postat će polazna točka za ostvarenje duhovne župske zajednice. U očima ljudi pritisnutim krutim i ledenim društvenim mehanizmima zabliskat će Crkva novim sjajem svoje materinske zauzetosti i dobrote.

F.G.

kateheza